

Asia: VN/17939/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi ruoka-aputoimintaan myönnettäviin valtionavustuksiin

Lausunnonantajan lausunto

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen asetusluonnoksen 1 §:ään (Soveltamisala)

Hyvin kirjoitettu, ei kommenttia.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen asetusluonnoksen 2 §:ään (Avustuksen saajat)

Kannatamme avustuksen saajia koskevaa pykälää.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen asetusluonnoksen 3 §:ään (Avustettava toiminta)

Avustettava toiminta saa kannatuksemme.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen asetusluonnoksen 4 §:ään (Valtionapuviranomainen)

Kannatamme esitystä.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen asetusluonnoksen 5 §:ään (Valtionavustuksen hakeminen)

Kannatamme.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen asetusluonnoksen 6 §:ään (Avustuksen määrä)

Avustuksen määrä voi jäädä alueittain pieneksi ja riittämättömäksi, jos toimintaan suunnataan vain 3 miljoonaa euroa vuosittain alueille jaettavaksi. Köyhyys lisääntyy Suomessa voimakkaasti sosiaaliturvaan kohdistuvien leikkausten ja työttömyyden lisääntymisen seurauksena. Avustussumma tulisi olla vuosittain ainakin kymmenkertainen, jotta nyt syrjäytyvät suomalaiset kykenisivät jatkamaan elämäänsä.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen asetusluonnoksen 7 §:ään (Avustuspäätös)

Ei kommentoitavaa.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen asetusluonnoksen 8 §:ään (Hyväksyttävät kustannukset)

Hyväksyttävät kustannukset on hyvin ja kattavasti ilmaistu.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen asetusluonnoksen 9 §:ään (Kirjanpito)

Ei kommentoitavaa.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen asetusluonnoksen 10 §:ään (Voimaantulo)

Ei kommentoitavaa.

Tähän voitte kirjoittaa mahdollisia muita huomioita ja kommentteja

Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry

- Socialrättsliga sällskapet i Finland rf

PL 145, 00251 Helsinki 25

Yhteystiedot - Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry (sosiaalioikeus.fi)

Helsinki 20.7.2024

Suomen Sosiaalioikeudellinen seura ry:n lausunto luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi ruoka-aputoimintaan myönnettäviin valtionavustuksiin Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/17939/2024

Esityksen perusteluista

Ruoka-aputoiminnan katsotaan alkaneen laajamittaisesti Suomessa 1990-luvun laman yhteydessä, jolloin puhuttiin leipäjonoista, mutta viimeistään 2010-luvulla auttaminen monipuolistui ja vakiintui. Ruoka-apu on luonteeltaan kansainvälinen ilmiö, ja sen muodot vaihtelevat paljon maittain ja alueittain. Ruoka-aputoiminnan järjestämiseen ei ole velvoittavaa lainsäädäntöä eikä se kuulu osaksi julkista sosiaaliturvaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on myöntänyt kertaluonteisia avustuksia ruoka-apuun vuodesta 2016 alkaen lähes vuosittain. Rahoitus on pääosin perustunut ns. eduskunnan joululahjarahoihin, eli vuosittain ruoka-apuun osoitettuun, kertaluonteiseen, noin 1-2 milj. euron suuruiseen määrärahaan,

mikä on tarkoitettu määräraikaiseen ruoka-aputoimijoiden ruoka-avun välittömien kustannusten rahoittamiseen.

Pääosa ruoka-apuun liittyvästä julkisesta rahoituksesta on myönnetty ruoka-avun järjestämisen kustannuksiin avoimen, sosiaali- ja terveysministeriön toteuttaman, edellä mainittuun rahoitukseen liittyvän valtionavustushaun kautta. Ruoka-aputoiminnan kehittämistä ja koordinaatiota on rahoitettu sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen myönnettyillä valtionavustuksilla, eli ns. STEA-avustuksin, mitkä sosiaali- ja terveysministeriö myöntää pohjautuen Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) avustusehdotukseen valtion talousarvion momentille 33.90.50 valtionavustuksiin osoitetusta määrärahasta.

Ruoka-apua on rahoitettu myös EU-varoin. Osana Euroopan sosiaalirahasto plussan (ESR+) Aineellisen avun -kokonaisuutta rahoitetaan myös vähävaraisille suunnattuja, elintarvikkeisiin ja perushyödykkeisiin kohdennettavia maksukortteja, jotka jaetaan tarvitseville eri organisaatioiden järjestämissä hankkeissa. Uskonnollisten yhteisöjen rooli ruoka-avussa on ollut keskeinen.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa (”Vahva ja välittävä Suomi”, julkaistu 20.6.2023) on kirjaus (s. 37) ruoka-aputoiminnan vakinaistamisesta: ”Hallitus vakinaistaa ruoka-avun rahoituksen kaikkein vähävaraisempien auttamiseksi ja avun pitkäjänteisen kehittämisen turvaamiseksi kotimaisten seurakuntien ja järjestöjen kautta.”

Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2025-2028 (Valtiovarainministeriön julkaisu 2024:29, julkaistu 25.4.2024) on linjattu (s. 65), että sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kokonaisuuteen kuuluva ruoka-apujärjestöille osoitettu 3 milj. euron vuotuinen tuki jää pysyväksi.

Ruoka-aputoiminnan tuen vakinaistamiseksi sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt asetusvalmistelun. Valtionavustuslain (688/2001) 8 §:n nojalla annettava valtioneuvoston asetusta ruoka-aputoimintaan myönnettävistä valtionavustuksista on tavoitteena soveltaa ensimmäistä kertaa loppuvuodesta 2024 käynnistyvässä avustusten haussa.

Ruoka-avun järjestäminen tai ruoka-aputoiminnan alueellinen koordinaatio ei ole minkään julkisen toimijan lakisääteinen tehtävä. Vuoden 2023 valtionavustushaussa hankehallinnoijina olivat alueen oman harkinnan mukaisesti joko alueen keskuskunta tai muu kuntatoimijat tai tämän puuttuessa alueella toimiva hyvinvointialue. Alueen valitsemat hanketoimijat koordinoivat ruoka-apuun liittyvää valtionavustushanketta alueillaan ja siirsivät avustusta eteenpäin alueen hankkeessa mukana oleville yleishyödyllisille yhteisöille. Yhteensä vuoden 2023 hankeavustusten piirissä oli 195 ruoka-aputoimijaa.

Vuoden 2024 talousarviossa ruoka-apuun on osoitettu 3 milj. euron määräraha valtion talousarvion momentille 33.03.63 ”Eräät erityishankkeet” (siirtomääräraha 3 v.).

Ruoka-aputoiminnan tuen vakinaistamiseksi sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt asetusvalmistelun. Ruoka-aputoimintaan myönnettäviin avustuksiin sovellettaisiin yleislakina valtionavustuslakia (688/2001).

Valtionavustuslain (688/2001) 8 §:n nojalla tarkempia säännöksiä lain soveltamisalaan kuuluvan valtionavustuksen talousarvion mukaisesta myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että valtionapuviranomainen olisi Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Ruoka-aputoiminnan valtionavustushaun vakinaistaminen luo osaltaan edellytyksiä toiminnan jatkuvuudelle lisäämällä rahoituksen ennakoitavuutta ja siten vaikuttavan positiivisesti vapaaehtoistyötä tekevien järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten toimijoiden toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Tavoitteena on tukea ruoka-aputoiminnan järjestämisen mahdollisuuksia laajasti koko maassa sekä vahvistaa kuntien ja alueella toimivien ruoka-aputoimijoiden tavoitteellista yhteistyötä.

Lisäksi asetuksen tavoitteena on vahvistaa ruoka-aputoiminnan yhteyttä ja kiinnittymistä alueella tapahtuvaan, osallisuutta edistävään ja eriarvoisuutta, köyhyyttä, syrjäytymistä ja syrjintää vähentävään hyvinvointityöhön, kuten hyvinvointialueen ja kuntien toteuttamaan etsivään työhön tai hyvinvointialueen yhteisösosiaalityöhön-

SSOS LAUSUNTO

Seuramme kannattaa ruokajakelun vakinaistamista. Katsomme kuitenkin, että ruokajakeluun varattu 3 miljoonan euron määräraha valtion avustuksena ei tule riittämään. Hallituksen toteuttamien massiivisten sosiaaliturvan leikkausten tullessa täysimääräisesti voimaan yhä useampi kansalainen voi joutua leipäjonoon. Toisin kuin taustamuistiossa esitetään, ruokajakelusta on tullut käytännössä osa sosiaaliturvaamme.

Keskeinen syy leipäjonojen pidentymiseen on Suomen perusturvaetuuksien liian alhainen taso. Euroopan sosiaalinen peruskirja edellyttää sosiaalivakuutus- ja sosiaaliturvaetuksilta tiettyä tasoa, joka ei Suomessa toteudu. Seuramme on tehnyt asiasta kolme kantelua Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitealle (Complaint 88/2012, 108/2014 ja 172/2018) ja komitea on antanut langettavan päätöksen jokaisen kantelun osalta. Suomi rikkoo peruskirjan 12 ja 13 artikloita pitäes perusturvan liian alhaalla eikä vähätuloisilla kansalaisella ole muuta vaihtoehtoa kuin turvautua ruokajakeluun. Seuramme on pyrkinyt lähestymään sosiaali- ja terveysministeriötä korjausten saamiseksi, mutta toistaiseksi emme ole saaneet vastakaikua.

Viimeinen langettava päätös komitealta tuli helmikuussa 2023. Tämän jälkeen peruskirjan rikkominen on kuitenkin edelleen kiihtynyt. Orpon hallituksen ohjelma sisältää runsaasti sosiaaliturvan heikennyksiä eikä perusturvaa aiota nostaa. Päinvastoin Sosiaaliturvan

indeksikorotukset on jäädytetty vuoteen 2027 saakka lisäten edelleen jälkeen jääneisyyttä. Arvonlisäveron korotus syyskuussa 2024 tulee merkitsemään hintojen nousua ja lisä vaikeuksia perusturvan varassa eläville kansalaisille.

Seuramme katsoo, että Suomen tulisi suhtautua nykyistä vakavammin kansainvälisiin velvoitteisiinsa. Määräyksiä sosiaaliturvan riittävästä tasosta on sosiaalisen peruskirjan ohella YK:n TSS-sopimuksessa ja lasten oikeuksien sopimuksessa sekä Suomen ratifioimissa ILO:n sopimuksissa, joiden noudattamisesta Suomi on saanut useita huomautuksia sopimusten valvontaelimiltä. Myös Suomen perustuslaki edellyttää perus- ja ihmisoikeuksien huomioon ottamisesta sosiaaliturvan leikkauksia käsiteltäessä, mutta valitettavasti eduskunnan perustuslakivaliokunta on tulkinnoillaan poistanut perustuslain suojan vähätuloisilta suomalaisilta. Perustuslakivaliokunta ei voi kuitenkaan ohittaa Suomen kansainvälisiä velvoitteita, vaikka ne onkin ohitettu Suomessa hiljaisuudella.

Seuramme korostaa, että oikeus riittävään toimeentuloon on ihmisoikeus, jota Suomella ei ole oikeutta rikkoa omia kansalaisiaan kohdellessaan. Tämä on todettu jo YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa. Tutkimukset osoittavat, että pitkäaikainen eläminen perustoimeentulon ja etenkin työmarkkinatuen varassa on mahdotonta. Orpon hallituksen toteuttamat työttömyysturvan heikennykset johtavat siihen, että etenkin ikääntyneet pitkäaikaistyöttömät, jotka kärsivät työmarkkinoiden ikärasismista, joutuvat elämään jopa yli kymmenen vuotta työmarkkinatuen varassa ennen eläkeiän saavuttamista. Pitkäaikaistyöttömät ovat pakotettuja turvautumaan ruokajakeluun samoin kuin monet yksihuoltajat. Yksihuoltajien asema on tutkimusten mukaan erittäin heikko maassamme.

Epävirallinen apu ei ole riittävää. Kirkon diakoniatyö on huolissaan lisääntyvästä avun tarpeesta, joka johtuu Orpon hallituksen toteuttamista leikkauksista. Kelassa ohjataan epätoivoiset asiakkaat kirkon diakoniatyön puoleen kun Kelan antama tuki on hyvin normisidonnaista. Jokainen taho toteaa olevansa voimaton tilanteessa, jonka pohjasyynä on Suomen heikko sosiaaliturva.

YHTEENVETO

Kannatamme ruokajakelun vakinaistamista, mutta esitämme ruokajakelun valtionavun olennaista lisäämistä esitetystä kolmesta miljoonasta eurosta. Hallituksen tulisi myös tehdä selvitystä ruokajakelun tarpeen taustasyistä ja toteuttaa perusturvan korotus kansainvälisen standardien tasolle. Vain sillä tavoin ehkäistään ruokajakeluntarpeen lisääntyminen ja turvataan kansalaisten toimeentulo kriisitilanteissa työttömyyden, äitiyden, sairauden jne. syyn kohdatessa heitä. Suomi, joka vauraudessa on maailman kärkijoukossa, ei voi pakottaa satoja tuhansia kansalaisiaan turvautumaan ruokajakeluun jokapäiväisestä elämästä selviytyäkseen.

Seuramme yhteyshenkilö näissä asioissa on puheenjohtaja Yrjö Mattila, osoite Koukkutie 4, 17200 Vääksy, puhelin 040-7154166, sähköposti yrjo.mattila@helsinki.fi.

Kunnioitavasti

Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry

Hallitus

Yrjö Mattila Eila Sundman Elias Vartio Tuula Sillanpää Miia And
Puheenjohtaja varapuheenjohtaja II varapuheenjohtaja sihteeri rahastonhoitaja

Marjatta Kaurala Irmeli Virkkula
jäsen jäsen

Mattila Yrjö
Suomen sosiaali oikeudellinen seura ry